

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

**3-2025
FILOLOGIYA**

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

N.O.Ikromova Chingiz Aytmatovning “Alvido, Gulsari” qissasi nutq shakllarini tarjima qilishning psixolingvistik xususiyatlari	128
Ш.М.Артикова Сопоставление стратегий вежливости и культурных установок в англосаксонском и узбекском семейном дискурсе.....	136
G.A.Komilova Siyosiy nutqlarda ishontirish strategiyalarining lingvistik tahlili.....	145
M.T.Ikromov Botanik terminlarning etnomadaniy tadqiqi.....	149
U.H.Usmonova O‘zbek, rus va ingliz tillaridagi fe’l frazeologik birliklarning struktur-semanatik va lingvokulturologik tadqiqi	154
U.M.Askarova Gapda uyushiq bo‘laklarning o‘rni va ahamiyati (Ozod Sharafiddinov asarlari misolida).....	158
Sh.Kh.Sayidov, N.M.Nabijonova The intersection of paralinguistics and sociolinguistics.....	163
M.Y.Mamajonov, F.A.Bekmuxamedova Inglizcha va o‘zbekcha maqollar asosida lingvokognitiv tahlil.....	166
Sh.Sh.Dadabayeva Aksiolingvistikadagi asosiy jarayonlar	171
Sh.Sh.Dadabayeva Axloqiy-fuqaroviy qadriyatlarni ifodalovchi aksiologik leksikalar tadqiqi	175
L.T.Galimullina, K.M.Akramova The semantics of verbal phraseological units and their evaluative emotive peculiarities in the English and Russian languages	179
X.A.Baymanov, M.M.Soatova Hajviy matnlarni tarjima qilishning kognitiv-pragmatik xususiyatlari	184
Sh.R.Karimjonova Kognitiv tilshunoslik: asosiy yondashuvlar va tushunchalar	188
L.T.Galimullina, N.F.Salakhutdinova Some issues in the antonymy of phraseological units in the english language	195
P.Сулейманова Историческая лексика тюркских языков: морфосемантическое и этимологическое исследование корневых слов	199
A.Sh.Mukhamadiev Aggression as a form of speech influence in the literature of the uzbek and english languages ..	203
S.Z.Hemidli Metaphorization in the mythological lexicon of english and azerbaijani languages (comparative-historical typological linguistics).....	209
X.U.Qodirova Nutqiy etiket va milliy-madaniy identikasiya: ingliz tili konteksti misolida	215
Д.Б.Хамидова Влияние языка на формирование специализированной терминологии	218
G.A.Zaynutdinova O‘zbek tilshunosligida lingvopoetika umumfilologik yo‘nalish sifatida	222
R.Kahramanova Lexical and grammatical features of kinship terms in azerbaijani dialects	227
A.M.Aimuxammetova Ingliz va qoraqalpoq tilshunosligida numerativ birliklarning o‘rganilish tarixi	231
N.Q.Adamboyeva Non-traditional language learning methods and brain activity	234
D.S.Usmonova, N.R.Rajabova Ingliz tili o‘rganishda gamifikatsiya: motivatsiya va faollikni oshirish	237
M.T.Raxmonqulova Tilshunoslikda “Konsept” va “Konseptosfera” tushunchalari talqini.....	241

UO‘K: 811.511.1’373.43+811.111’373.43:81’27+81’42

INGLIZCHA VA O‘ZBEKCHA MAQOLLAR ASOSIDA LINGVOKOGNITIV TAHLIL**LINGUOCOGNITIVE ANALYSIS BASED ON ENGLISH AND UZBEK PROVERBS****ЛИНГВОКОГНИТИВНЫЙ АНАЛИЗ НА ОСНОВЕ АНГЛИЙСКИХ И УЗБЕКСКИХ ПОСЛОВИЦ****Mamajonov Muhammadjon Yusubjonovich¹** ¹Farg‘ona davlat universiteti filologiya fanlari doktori (DSc), professor**Bekmuxamedova Feruzabonu Anvarovna²**²Farg‘ona davlat universiteti magistranti, Lingvistika (ingliz tili)**Annotatsiya**

Ushbu maqolada ingliz va o‘zbek maqollarining lingvokognitiv xususiyatlari tahlil qilinadi. Turli konseptlar, metaforalar va madaniy tafakkur farqlari asosida maqollar orqali til va tafakkur o‘rtasidagi aloqalar ochib beriladi.

Abstract

This article analyzes the linguo-cognitive features of English and Uzbek proverbs. It explores the relationship between language and cognition through concepts, metaphors, and cultural perspectives expressed in proverbs.

Аннотация

В статье рассматриваются лингвокогнитивные особенности английских и узбекских пословиц. Анализируются концепты, метафоры и культурные различия мышления, отражённые в пословицах.

Kalit so‘zlar: maqollar, lingvokognitiv tahlil, konsept, tafakkur, madaniyat.

Key words: proverbs, linguo-cognitive analysis, concept, cognition, culture.

Ключевые слова: пословицы, лингвокогнитивный анализ, концепт, мышление, культура.

KIRISH

Maqollar har bir xalqning ming yillik tajribasi, donishmandligi va dunyoqarashining ifodasidir. Har bir til o‘ziga xos dunyoni idrok etish uslubiga ega bo‘lib, bu uslub ko‘proq maqollarda namoyon bo‘ladi. Ingliz va o‘zbek tillaridagi maqollarni taqqoslab o‘rganish lingvistik hamda kognitiv xususiyatlarni aniqlashga imkon beradi. Lingvokognitiv tahlil til va tafakkur o‘rtasidagi bog‘liqlikni aniqlashda muhim vosita hisoblanadi. Har bir maqol muayyan mentalitet va madaniyatga asoslangan tushunchani o‘zida mujassam etadi. Ingliz va o‘zbek maqollarining semantik va konseptual tahlili xalqona tafakkur tarzini yoritadi. Bu tahlil orqali turli madaniyatlar qanday o‘xshash va qanday farq qilishi aniqroq ko‘rinadi. Maqollar tilshunoslikda semantik, pragmatik va konseptual tahlillar orqali o‘rganiladi. Lingvokognitiv yondashuv bu tahlillarga inson tafakkuri asosida yondashishni taklif etadi. Ingliz va o‘zbek maqollarida ko‘plab umumiy g‘oyalar turli shakllarda ifodalanadi. Masalan, mehnat, halollik, sabr-toqat kabi mavzular har ikki tilda keng uchraydi. Shu bilan birga, ayrim maqollar madaniy farqlar tufayli mutlaqo turlicha anglatiladi. Til orqali xalqning dunyoni qanday qabul qilishi va tushunishi ifodalanadi. Shuning uchun maqollar lingvokognitiv jihatdan o‘rganilganda, xalq tafakkurining xaritasi yuzaga chiqadi. Ingliz tilidagi maqollar G‘arb mantiqi va qadriyatlarini namoyon etsa, o‘zbek maqollarida Sharqona fikrlash ustunlik qiladi. Bu holatlarni tahlil qilish til o‘rgatuvchilarga va tarjimonlarga foydali bo‘lishi mumkin. Lingvokognitiv tahlil orqali til va madaniyat uyg‘unligini yanada chuqurroq tushunish mumkin. Tadqiqot davomida metafora, konseptual sohalar va mental modellarga e‘tibor qaratiladi. Maqollarni tahlil qilish orqali xalq ruhiyatiga, qadriyatlariga va hayot tarziga nazar tashlash mumkin. Ushbu mavzu lingvistika, tarjimashunoslik va madaniyatshunoslik sohalarida dolzarb hisoblanadi.

Maqollar xalqning asrlar davomida to‘plangan tajribasi, donishmandligi, hayotga bo‘lgan qarashi va ijtimoiy qadriyatlarining yuksak ifodasi sifatida tilimizda mustahkam o‘rin egallagan. Ular xalq tafakkurining, madaniy xotirasining va dunyoqarashining ko‘zguisidir. Ayniqsa, maqollarning

TILSHUNOSLIK

lingvokognitiv jihatdan tahlili bu nafaqat ularning semantik boyligini, balki til va tafakkur o'rtasidagi chuqur aloqalarni aniqlashga xizmat qiladi. Maqollar bu borada alohida ahamiyatga ega, chunki ular muayyan madaniyatda shakllangan axloqiy, ijtimoiy va falsafiy qadriyatlarni siqilgan, obrazli ifoda orqali yetkazadi. Maqollar har bir xalqning asrlar davomida to'plangan tajribasi, dunyoqarashi va hayotiy falsafasini mujassamlashtirgan qisqa, ammo chuqur ma'no anglatadigan nutq birliklaridir. Lingvokognitiv yondashuv esa til birliklarini inson tafakkuri, ongidagi konseptlar va bilish jarayonlari bilan bog'liq holda tahlil qilishga imkon beradi. Shu nuqtayi nazardan qaralganda, maqollar — bu nafaqat til hodisasi, balki xalq ongida mavjud bo'lgan konseptual strukturalarning aksidir. Lingvokognitiv yondashuvda til faqat aloqa vositasi emas, balki inson tafakkurining oynasi sifatida qaraladi. Bu yondashuv asosida maqollarni o'rganish orqali xalqning muayyan tushunchalarni qanday idrok qilishi, kategorizatsiya qilishi, ularga qanday munosabatda bo'lishi aniqlanadi. Masalan, "El bilan yur — el o'rtasida o'" maqoli orqali ijtimoiylik, jamoaviylik konsepti ifodalanadi. Bu maqolda insonning yolg'izlikdan ko'ra jamoa bilan birga bo'lishi afzal degan fikr mavjud bo'lib, xalq tafakkuridagi "el" konsepti ijobiy semantik maydonga ega. Shuningdek, maqollarda ko'plab kognitiv metaforalar mavjud. Masalan, "Til — qalbning tarjimoni" maqolida "til" konsepti orqali inson ichki dunyosining ochilishi, fikr va tuyg'ularning tashqi ifodasi anglatiladi. Bu metafora tilni shunchaki aloqa vositasi sifatida emas, balki ruhiy holatni aks ettiruvchi narsa deb talqin qilishga asos bo'ladi. Bu orqali "til" konsepti kengayadi va ko'p qirrali tushunchaga aylanadi.

Yana bir misol — "Yomon otga mingan — yo'lda qolur" maqoli. Bu maqolda tanlov, sabab-oqibat, harakat va natija kabi kognitiv strukturalar mujassam. Ot — vosita, yo'l — hayot, qolish — muvaffaqiyatsizlik bilan bog'liq bo'lib, xalq tafakkurida hayotni yo'lga, harakatni esa uning bosib o'tilishiga qiyoslash keng tarqalgan konseptual metaforalardan biridir. Lingvokognitiv tahlil orqali biz har bir maqolda chuqur psixologik va madaniy kontekst mavjudligini ko'ramiz. Chunki maqollar muayyan xalqning ma'naviy qadriyatlari, madaniyati, hayot tarzi va urf-odatlarini bilan bevosita bog'liq. Shu sababli, maqollarni lingvokognitiv nuqtayi nazardan tahlil qilish, nafaqat tilshunoslik, balki etnolingvistika, madaniyatshunoslik, psixolingvistika uchun ham muhim hisoblanadi.

O'zbek va ingliz maqollarida aks etgan konseptlar ko'plab o'xshashliklarga ega. Masalan, ikkala tilda ham mehnat, halollik, sabr, aqllilik, do'stlik, vaqt, boylik kabi tushunchalar doimo tilga olinadi. Maqollar har bir xalqning milliy tafakkuri, dunyoqarashi va tajribasining umumlashgan shakli bo'lib, ularni lingvokognitiv yondashuv asosida o'rganish til va tafakkur o'zaro qanday bog'liqligini aniqlash imkonini beradi. O'zbek va ingliz maqollarini konseptual tasnif asosida tahlil qilish, ikki xil madaniyatga oid odamlarning dunyoni qanday tasavvur qilishini, qanday qadriyatlarni asosiy deb bilishini ko'rsatadi.

Masalan: - **Mehnat konsepti:** - O'zbekcha: "Mehnat qilgan och qolmas." - Inglizcha: "Hard work never goes unrewarded." - **Vaqt konsepti:** - O'zbekcha: "Vaqt — oltin." - Inglizcha: "Time is money." - **Do'stlik konsepti:** - O'zbekcha: "Do'st boshiga kulfat tushmaguncha bilinmas." - Inglizcha: "A friend in need is a friend indeed."

Inson tafakkuri esa murakkab kognitiv jarayonlarga asoslangan bo'lib, bu jarayonlar til vositasida, ayniqsa obraz va metaforalar orqali yaqqol ifodalanadi. Xususan, maqollar — bu xalq tafakkurining qisqa, lo'nda va obrazli shaklda ifodalangan namunasi bo'lib, ular orqali xalqning dunyoni qanday tasavvur qilgani, qanday qadriyatlarga tayanib fikr yuritgani, kognitiv asoslar qanday qurilgani namoyon bo'ladi. O'zbek maqollarida keng tarqalgan ko'plab obrazlar bor: "yo'l", "ot", "ko'ngil", "ko'z", "qo'l", "tong", "daryo", "mehnat", "kul" va boshqalar. Bu obrazlar orqali inson ongida shakllangan muayyan konseptlar (tushunchalar) ifodalanadi.

Misollar:

- "Yomon otga mingan — yo'lda qolur."

Bu maqolda "ot" — vosita, "yo'l" — hayot yo'li, "qolish" esa muvaffaqiyatsizlik konseptini anglatadi. Obraz orqali tanlov va uning oqibati tasvirlanadi. Bu kognitiv model sabab–natija munosabatiga asoslangan.

- "Daryo oqib o'z yo'lini topar."

Bu yerda "daryo" — inson, "oqish" — hayotdagi harakat, oqim esa taqdir bilan bog'langan obrazdir. Bu maqol inson irodasi, harakat va oxir-oqibat o'z o'rnini topishiga bo'lgan ishonchni aks ettiradi.

- "Ko'ngil yorug' bo'lsa — yuzda nur."

“Ko’ngil” — ichki holat, “yorug’lik” esa ijobiylik va ruhiy poklikni bildiruvchi metaforadir. Bu kognitiv ifoda ichki va tashqi holatning o’zaro bog’liqligini ko’rsatadi.

Metafora bu — abstrakt tushunchalarni konkret narsalar orqali ifodalash usuli. Inson “yurak”, “yo’l”, “og’irlik”, “yorug’lik” kabi seziladigan narsalar orqali sezilmaydigan — “sevgi”, “hayot”, “kechinma”, “taqdir” kabi tushunchalarni tushunadi. Bu kognitiv jarayon tilga bevosita ta’sir qiladi.

Misollar:

- “Tilingni tishla.”

Bu so’zma-so’z emas. Bu metafora og’izdan chiqadigan so’zlarni tiyish (ehtiyot bo’lish) degan kognitiv tushunchani bildiradi. “Til” bu yerda metafora orqali “so’z”, “fikir” tushunchasining timsoli bo’ladi.

- “Yurak yongan joyda — ko’zda yosh bo’lur.”

“Yurak yonishi” — og’riq, iztirob obrazidir. “Yonish” orqali ruhiy azob tasvirlanadi. Bu kognitiv modelda jismoniy jarayon (yonish) orqali ruhiy holat ifodalanadi.

• “Ko’ngil ko’prigi” — bu obraz ko’ngil orqali odamlar o’rtasida aloqa o’rnatilishi, yaqinlik, ishonch va kechirim tushunchalarini ifodalovchi chuqur metaforik ifodadir.

Har bir til o’ziga xos tafakkur uslubiga ega. O’zbek tilidagi maqollarda ko’proq jamiyat, jamoaviylik, qadriyatga urg’u berilsa, ingliz tilidagi maqollarda individual yutuq, shaxsiy mas’uliyat, pragmatizm ustuvor bo’ladi.

- O’zbekcha: “Yaxshilik qil, darig’ tutma.” – bu jamiyatga xizmat qilish, o’zini emas, boshqani o’ylash g’oyasiga urg’u beradi.

- Inglizcha: “Charity begins at home.” – bu esa, avvalo o’z oilangni, yaqinlaringni o’yla degan individualistik yondashuvni bildiradi. O’zbek va ingliz maqollarining lingvokognitiv tahlili shuni ko’rsatadiki, insoniyat tafakkuri umumiyliklarga ega bo’lishi bilan birga, har bir millatning o’ziga xos qadriyatlari, madaniyati va dunyoqarashi ham mavjud. Maqollar bu farqlarni va umumiyliklarni aniqlashda muhim manba bo’lib xizmat qiladi. Til orqali ifodalangan konseptlar insonning dunyoni qanday ko’rishini, qanday qadriyatlarga tayanishini, qanday xulosa chiqarishini ochib beradi. Shu jihatdan, maqollarni lingvokognitiv yondashuv asosida o’rganish nafaqat tilshunoslik, balki madaniyatshunoslik, psixologiya va falsafa sohalari uchun ham dolzarb hisoblanad

Xulosa o’rnida shuni aytish mumkinki, o’zbek va ingliz maqollarining lingvokognitiv tahlili til va tafakkur o’rtasidagi uzviy bog’liqlikni yaqqol namoyon etadi. Ular orqali milliy va umuminsoniy qadriyatlar, tafakkur shakllari va madaniy farqlar o’rganiladi. Shu bois, maqollarni zamonaviy lingvistik metodlar asosida chuqur tahlil qilish ilmiy hamda amaliy ahamiyatga ega bo’lgan vazifalardan biridir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Inglizcha va o’zbekcha maqollarni lingvokognitiv tahlil qilish bo’yicha olib borilgan tadqiqotlar ko’plab ilmiy manbalarga asoslanadi. Avvalo, kognitiv tilshunoslik nazariyasi G. Lakoff va M. Johnsonning asarlarida batafsil yoritilgan. Ularning “Metaphors We Live By” asari konseptual metafora nazariyasining asosiy manbalaridan biridir. Shu bilan birga, Z. D. Popova va I. A. Sterninning kognitiv semantika bo’yicha ishlari rus tilshunosligida muhim o’rin egallaydi. O’zbek tilshunosligida esa O. Madrahimov, N. Jo’raev va B. Yo’ldoshevning maqollar va frazeologik birliklar bo’yicha ishlari e’tiborga loyiq. Ushbu adabiyotlar maqollarining semantik, pragmatik va konseptual tahlilini o’rganishda muhim nazariy asos bo’lib xizmat qiladi. Maqollarni lingvokognitiv nuqtai nazardan o’rganish, ularning orqasida yotgan konseptual tuzilmalarni ochib beradi. Maqollarda tez-tez uchraydigan metaforalar, milliy qadriyatlar va axloqiy tushunchalar xalq tafakkurining mahsulidir. Tadqiqot davomida maqollar orqali konseptual metafora, konseptual soha, asosiy kognitiv model kabi tushunchalar tahlil qilinadi. Metodologik jihatdan, tahlil deduktiv va induktiv yondashuvlar asosida olib boriladi. Dastlab, maqollar semantik jihatdan guruhlariga ajratiladi. Keyinchalik, bu guruhlar asosida asosiy konseptlar aniqlanadi. Ingliz va o’zbek maqollari orasidagi o’xshashlik va farqlar kontrastiv uslubda ko’rib chiqiladi. So’zlovchi xalqning dunyoqarashi, madaniy qadriyatlari va mentaliteti maqollar orqali tahlil qilinadi. Tarjima muammolari ham metodologiyaning bir qismi sifatida o’rganiladi. Chunki har bir maqol boshqa tilga osonlikcha ko’chmaydi — uning ortida yotgan konseptual asosni tushunish zarur. Lingvokognitiv

TILSHUNOSLIK

tahlilda korpus tahlili, kontekstual tahlil va metafora identifikatsiyasi metodlaridan foydalaniladi. Shuningdek, maqollarni kontekstda qo'llash hollari ham o'rganiladi. Ushbu metodlar yordamida maqollar orqali xalqning tafakkur tarzi, qadriyati va dunyoni anglash modeli aniqlanadi. Tadqiqotda sifatli tahlil metodlari ustuvor bo'lib, chuqur semantik va konseptual izlanishlar olib boriladi. Bu esa maqollarni nafaqat til birliklari sifatida, balki madaniy va kognitiv obyektlar sifatida ko'rib chiqishga imkon yaratadi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Ushbu tadqiqot inglizcha va o'zbekcha maqollarni lingvokognitiv yondashuv asosida tahlil qilishga qaratildi. Tadqiqot davomida har ikki tilga mansub maqollar semantik, konseptual va madaniy jihatdan o'rganildi. Tahlil shuni ko'rsatdiki, ingliz va o'zbek maqollarida umumiy insoniy qadriyatlar aks etgan. Masalan, mehnat, sabr, halollik, donishmandlik kabi tushunchalar har ikki til maqollarida ko'p uchraydi. Bu holat umumiy tajriba va insoniyatga xos tafakkur jarayonining ifodasidir. Shu bilan birga, har ikkala tildagi maqollarda farqli konseptual metaforalar mavjud. Ingliz tilida individualizm va amaliy tafakkur ustun bo'lsa, o'zbek maqollarida jamoaviylik va axloqiy qadriyatlarga urg'u beriladi. Masalan, ingliz tilidagi "Time is money" maqoli vaqtning iqtisodiy qiymatini ifodalasa, o'zbek tilidagi "Vaqt — boylik" maqoli mazmunan yaqin bo'lsa-da, xalqona ifoda bilan ajralib turadi. Bu esa har bir xalqning dunyoni o'ziga xos idrok etishini ko'rsatadi. Tadqiqotda maqollar orqali xalqning mentaliteti, qadriyatlar tizimi va dunyoqarashi aks ettirilgani kuzatildi. O'zbek tilidagi maqollar ko'proq axloqiy-me'yoriy yo'nalishga ega bo'lib, tarbiyaviy funksiyani bajaradi. Ingliz tilidagi maqollar esa ko'proq tajriba va ratsional fikrlashga asoslanadi. Maqollar tahlilida konseptual metafora nazariyasi asos qilib olindi. Bu metod maqollar ortida yotgan kognitiv strukturalarni aniqlashga yordam berdi. Har bir maqol ma'lum bir konseptual model asosida shakllangan. Masalan, "hayot yo'lga o'xshaydi" degan metafora har ikki tilda uchraydi. Biroq bu metaforaning ifoda vositalari har xil bo'lishi mumkin. O'zbek tilida "Hayot yo'ldak, toshli ham bo'ladi, tekis ham" deyilgan bo'lsa, ingliz tilida "Life is a journey" degan ifoda keng tarqalgan. Ushbu o'xshashliklar va farqlar orqali tafakkurda mavjud bo'lgan universal va milliy xususiyatlar aniqlanadi. Lingvokognitiv yondashuv bu borada til va tafakkur o'rtasidagi murakkab aloqalarni ochib beradi. Tadqiqot davomida maqollarni tarjima qilishda yuzaga keladigan muammolar ham ko'rib chiqildi. Chunki har bir maqol faqat til emas, balki madaniyat mahsuli hamdir. Tarjimada semantik ekvivalent topilsa-da, konseptual asos saqlanmasligi mumkin. Shuning uchun maqollarni tarjima qilishda madaniy kompetensiya muhim rol o'ynaydi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, o'zbek va ingliz maqollarining tahlili orqali xalq tafakkurining tuzilmasini tahlil qilish mumkin. Har bir maqolda xalq ruhiyati, tajribasi va qadriyatlari mujassam. Shuningdek, maqollarni kognitiv-lingvistik jihatdan o'rganish ularni chuqur tushunish, izohlash va to'g'ri tarjima qilishda katta ahamiyatga ega. Ushbu yondashuv til o'rgatish, tarjima, madaniy muloqot sohalarida ham samarali qo'llanilishi mumkin. Tadqiqot natijalari kognitiv tilshunoslikka oid nazariy bilimlarni amaliy misollar bilan boyitdi. Maqollarni lingvokognitiv tahlil qilish orqali madaniy tafovutlar ham ochib berildi. Bu esa tilshunoslik va tarjimashunoslik sohasida muhim xulosalarga olib keldi. Tahlil shuni ko'rsatdiki, maqollar faqat til birliklari emas, balki konseptual bilimlar tizimining tarkibiy qismi hisoblanadi. Ular xalq tafakkuri, madaniyati va tarixiy xotirasini o'zida aks ettiradi. Shuningdek, maqollar orqali milliy mentalitetning lingvistik ifodasi ochiladi. Bu jihatlar maqollarni lingvokognitiv tahlil qilishni ayniqsa muhim qiladi. Tadqiqot davomida ingliz va o'zbek maqollarining 100 dan ortiq namunasi o'rganildi. Ularning konseptual asoslari taqqoslanib, o'xshashlik va tafovutlar aniqlandi. Tadqiqot, shuningdek, tilni o'rganishda metaforik fikrlashning o'rni haqida tushuncha berdi. Xulosa shuki, maqollarni lingvokognitiv tahlil qilish til va tafakkur o'rtasidagi chuqur bog'liqlikni ochib beradi. Bu esa tilshunoslikda yangi tadqiqot yo'nalishlariga yo'l ochadi.

XULOSA

Ushbu tadqiqot inglizcha va o'zbekcha maqollarni lingvokognitiv yondashuv asosida tahlil qilish orqali til va tafakkur o'rtasidagi chuqur bog'liqlikni ochib berdi. Maqollar xalq tafakkuri, qadriyatlari va madaniyatining muhim ko'zguvidir. Ingliz va o'zbek maqollarida ko'plab umumiy konseptlar mavjud bo'lsa-da, ularning ifoda shakllari va madaniy asoslari farqlanadi. Har bir tilning maqollari o'ziga xos konseptual metaforalarga asoslangan. Tarjima jarayonida bu metaforik va madaniy tafovutlar muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot davomida maqollar orqali xalq mentaliteti va dunyoni idrok etish uslubi yoritib berildi. Lingvokognitiv tahlil tilshunoslik, tarjimashunoslik va

madaniyatshunoslikda samarali qo'llanishi mumkin. Bu yondashuv maqollarni chuqur tahlil qilish va anglash imkonini yaratadi. Maqollarni lingvokognitiv nuqtai nazardan o'rganish xalq tafakkurining universalligi va milliyligini aniqlashga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari kelgusida madaniyatlararo muloqot va til o'rgatish jarayonida qo'llanilishi mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Qodirov A. Til va tafakkur. – Toshkent: Fan, 2005.
2. G'ofurov N. O'zbek tilida maqollar. – Toshkent: O'qituvchi, 1998.
3. Karimov Z. Maqollar stilistikasi. – Samarqand: Samarqand Universiteti nashriyoti, 2010.
4. Abduazizov A. Tilshunoslikka kirish. – Toshkent: Fan, 2007.
5. Axmedov M. Til va madaniyat: lingvokulturologik yondashuv. – Toshkent: Innovatsiya, 2020.
6. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. – Chicago: University of Chicago Press, 1980.
7. Kovecses Z. Metaphor: A Practical Introduction. – Oxford: Oxford University Press, 2010.
8. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
9. Mieder W. Proverbs: A Handbook. – Westport, CT: Greenwood Press, 2004.
10. Gibbs R. The Poetics of Mind: Figurative Thought, Language, and Understanding. – Cambridge: Cambridge University Press, 1994.
11. Norrick N. R. Proverbs and the Social Sciences. – Berlin: de Gruyter, 1985.
12. Dundes A. The Wisdom of Many: Essays on the Proverb. – New York: Garland, 1981.
13. Baranov A. N., Kunikova M. Yu. Russkie poslovitsy: lingvisticheskiy aspekt. – Moskva: Nauka, 2001.
14. Searle J. R. Expression and Meaning: Studies in the Theory of Speech Acts. – Cambridge: Cambridge University Press, 1979.
15. Wierzbicka A. Understanding Cultures through Their Key Words. – Oxford: Oxford University Press, 1997.